

УДК 338.24+621

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

О. В. Халіна

Українська академія друкарства,
вул. Підголоско, 19, Львів, 79020, Україна

Доведено пріоритетність гарантування економічної безпеки кожного підприємства як ключової умови його існування та ефективного здійснення господарської діяльності. Обґрунтовано власне визначення організаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства як певної сукупності структурних та динамічних (процесних) організаційних взаємовідносин усередині й за межами підприємства. Сформовано методичні засади оцінки рівня організаційного забезпечення та здійснено їх апробацію в умовах машинобудівних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, організаційне забезпечення, машинобудівне підприємство.

Постановка проблеми. Унаслідок складних політичних, соціальних та економічних процесів, які відбуваються в Україні, вітчизняна економіка продовжує занурюватись у глибоку економічну кризу. Наявність ознак дефолту, девальвація національної грошової одиниці, зубожіння населення, зростання зовнішніх і внутрішніх загроз для національної безпеки актуалізують потребу вирішення проблеми підвищення ефективності функціонування первинної ланки економіки — підприємств, як основи економічних процесів, що здатні сприяти стабілізації ситуації в Україні. Розвиток вітчизняного підприємництва та виконання ним ключових функцій найбільше залежить від рівня економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання. Саме високий рівень економічної безпеки кожного підприємства має гарантувати його стійкість та можливість розвитку, а відтак стати основою позитивних макроекономічних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичній розробці питань, пов'язаних із підтримкою достатнього рівня економічної безпеки на всіх рівнях управління, значну увагу приділяли О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, Г. Пастернак-Гаранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та інші.

Мета статті. Сформувати методичні засади оцінки рівня організаційного забезпечення управління економічною безпекою та апробувати їх на машинобудівних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед зазначимо, що науковці приділяють незначну увагу питанню організаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства, відтак визначимо сутність

самого терміна «організаційне забезпечення». На думку автора, узагальнюючи доробок вітчизняних науковців у цій сфері [1–5], організаційне забезпечення управління економічною безпекою підприємства можна визначити як комплекс положень і правил, які регламентують створення умов для задоволення необхідного для існування та розвитку рівня безпеки через постачання системи економічної безпеки потрібними ресурсами, організації взаємозв'язків між окремими елементами системи та суб'єктами зовнішнього середовища, адаптації системи до зміни умов функціонування й удосконалення для гарантування її стійкості та життєздатності.

Метою організаційного забезпечення є підтримка стабільного функціонування системи економічної безпеки підприємства, реалізація запланованих програм через постачання необхідними ресурсами, організація взаємозв'язків між окремими елементами та ліквідація відхилень, що можуть виникати у системі.

Отже, організаційне забезпечення управління економічною безпекою підприємства — певна сукупність структурних та динамічних (процесних) організаційних взаємовідносин усередині та за межами підприємства як соціально-економічної системи, що включає комплекс конкретних субординаційних та координаційних, лінійних і функціональних, а також інших організаційних зв'язків, систем підпорядкування, звітності, контролю тощо, методів організаційного аналізу (аудиту), організаційного проектування, правових норм, втілених у внутрішні нормативні документи, за допомогою яких підприємство здатне захиститися від негативного впливу зовнішнього середовища та унеможливити виникнення внутрішніх викликів, загроз і ризиків, тим самим гарантуючи безпечні умови для розвитку.

Організаційне забезпечення є однією з найважливіших складових системи економічної безпеки підприємства, від якої залежить успішна реалізація цілей і функцій системи. У його складі можна виокремити шість компонентів (рис. 1).

Перший компонент містить найважливіші методичні матеріали, що регламентують процес створення й функціонування системи, зокрема, концепція економічної безпеки підприємства, що повинна включати основні засади побудови системи економічної безпеки, механізм гарантування її функціонування; проекти типових рішень відповідно до певного рівня безпеки та наявності викликів, загроз і ризиків.

Другим компонентом є сукупність засобів і ресурсів, а також внутрішніх документів, які регламентують їх використання.

Третій компонент — документація, яка регламентує правове поле виконання суб'єктами безпеки функцій та завдань.

Четвертим компонентом служить інструкція з забезпечення збереження комерційної таємниці, в якій передбачається: визначення інформації і позначення документів, що містять комерційну таємницю, організація роботи з такими документами, порядок забезпечення збереження документів та допуску до них, обов'язки робітників, що працюють із відомостями, які представляють комерційну таємницю, та відповідальність за її розголошення.

Рис. 1. Складові організаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства

П'ятий компонент — документація, яка регламентує створення та функціонування індивідуальної служби безпеки:

- положення про відділ економічної безпеки підприємства, в якому зазначено мету, завдання, функції відділу та організування роботи;
- посадові інструкції працівників відділу економічної безпеки, які розробляються на основі довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників «Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації» та концепції економічної безпеки підприємства.

Шостим компонентом є положення, що регламентує взаємовідносини з зовнішніми суб'єктами безпеки.

Формування організаційного забезпечення управління економічною безпекою на підприємстві має передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей і завдань кожного рівня управління, при цьому вибираючи оптимальні варіанти реалізації рішень. Горизонтальні й вертикальні рівні менеджменту повинні дотримуватися тієї ж мети, що й загальна система управління. Отже, система

організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства повинна бути комплексом взаємозалежних збалансованих рішень управлінських структур як у забезпеченні захисту економічних інтересів суб'єкта господарювання, так і в організації його господарської діяльності.

Відповідно до авторського трактування організаційного забезпечення вважаємо за доцільне виділити три групи показників: методичні матеріали, наявність і ефективність використання необхідних ресурсів та формування взаємозв'язків із зовнішніми суб'єктами безпеки (рис. 2).

Рис. 2. Класифікація показників, що характеризують стан організаційного забезпечення управління економічною безпекою машинобудівного підприємства

Слід зауважити, що більшість із запропонованих показників за своєю суттю є якісними, а відтак для узагальнення результатів оцінки пропонуємо виокремити три рівні — мінімальний, нормальний та максимальний, а їх оцінку перевести у кількісні показники: мінімальний — 0,0–0,33; нормальний — 0,34–0,66; максимальний — 0,67–1,0. Поєднання якісних оцінок (використання експертного методу оцінки) із кількісною характеристикою рівня безпеки уможливило отримання не лише оцінки в умовах окремого підприємства, а й застосування розробленої методики стосовно групи підприємств для контролю за ефективністю реалізації комплексу заходів щодо вдосконалення управління економічною безпекою підприємства.

Апробацію розробленої методики здійснено в умовах ПАТ «Дрогобицький машинобудівний завод» та ПАТ «Верхньодніпровський машинобудівний завод» шляхом анкетного опитування експертів, зокрема, провідних фахівців досліджуваних машинобудівних підприємств і науковців, пов'язаних із дослідженням машинобудування в Україні та формуванням системи економічної безпеки на різних рівнях управління.

Рівень організаційного забезпечення за групою «методичне забезпечення» ПАТ «Дрогобицький МЗ» упродовж 2008–2013 рр. (рис. 3) визначено як мінімальний, що пояснюється наявністю лише окремих посадових інструкцій, положень та схем захисту, які мають регламентувати процес управління економічною безпекою цього підприємства. Частину методичних матеріалів було розроблено ще в 90-х рр. минулого століття і спрямовано на забезпечення фізичного захисту об'єкта. Водночас не враховуються реалії ведення бізнесу в сучасних умовах, тобто посилення конкуренції з боку інших вітчизняних товаровиробників та іноземних конкурентів, промислове шпигунство, рейдерство тощо. Відповідно до наявного методичного забезпечення внутрішні суб'єкти безпеки не спроможні адекватно реагувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

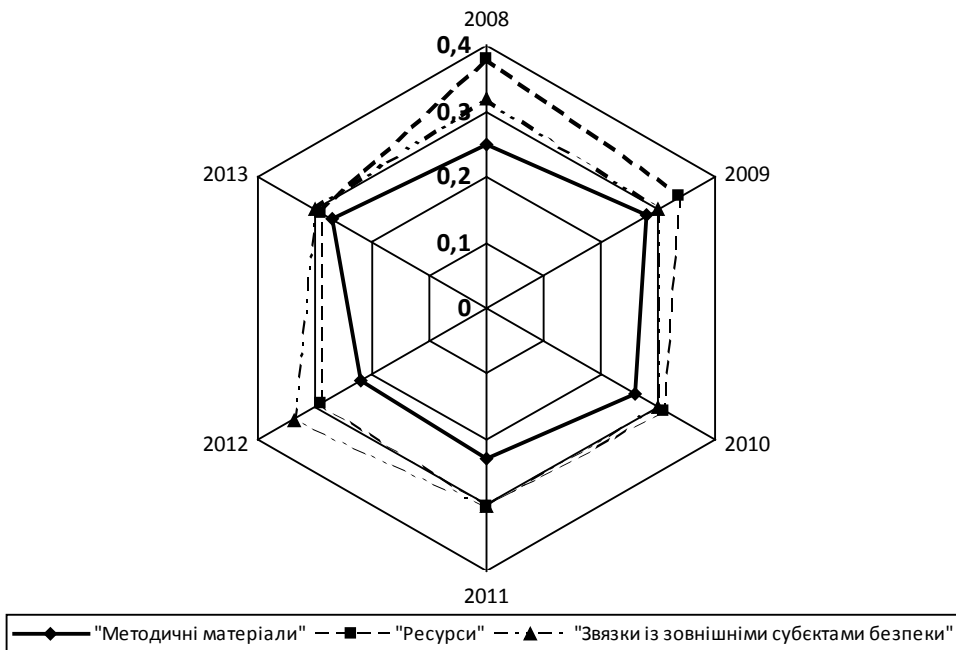
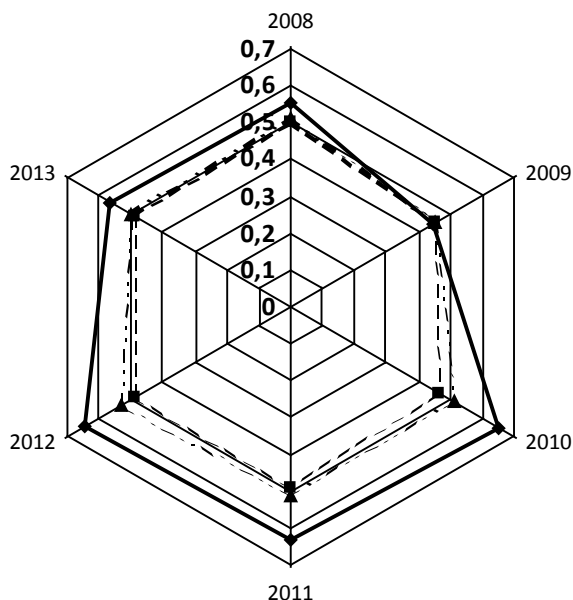

Рис. 3. Динаміка рівня організаційного забезпечення управління економічною безпекою ПАТ «Дрогобицький МЗ» щодо основних груп

Рівень організаційного забезпечення за іншими групами для досліджуваного підприємства здебільшого визначений як мінімальний, що спричинено як виділенням недостатнього обсягу ресурсів, так і низьким рівнем взаємодії з зовнішніми суб'єктами безпеки. Порівняно з ПАТ «Дрогобицький МЗ», на іншому підприємстві — ПАТ «Верхньодніпровський МЗ», методичне забезпечення є оновленим та має вищий ступінь повноти, відповідно, рівень організаційного забезпечення нормальний (рис. 4). Водночас слід зазначити, що експерти відзначають пасивність в оновленні методичного забезпечення відповідно до змін зовнішнього й внутрішнього середовищ.

—◆— "Методичні матеріали" —■— "Ресурси" —▲— "Зв'язки із зовнішніми суб'єктами безпеки"

Рис. 4. Динаміка рівня організаційного забезпечення управління економічною безпекою ПАТ «Верхньодніпровський МЗ» щодо основних груп

Вищий рівень ресурсного забезпечення порівняно з попереднім підприємством пояснюється регламентованим виділенням частки коштів на гарантування безпечних умов розвитку та позитивним результатом господарської діяльності у досліджуваному періоді. Щодо взаємозв'язків із зовнішніми суб'єктами безпеки потрібно виокремити насамперед підписану угоду з приватною охоронною фірмою та систематичні консультації з експертами в питаннях гарантування безпеки.

Висновки. Рівень організаційного забезпечення досліджуваних машинобудівних підприємств вказує на недостатню увагу до проблем гарантування економічної безпеки через: відсутність методичного забезпечення, що регламентує порядок дій, завдання, обов'язки та повноваження внутрішніх суб'єктів безпеки; виділення необхідних ресурсів за залишковим принципом; недостатньо високі вимоги до претендентів при формуванні кадрового потенціалу служби безпеки; пасивну взаємодію й неузгодженість у діях із зовнішніми суб'єктами безпеки. Протидія сучасним викликам, загрозам і ризикам водночас потребує передусім удосконалення організаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. А. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. — К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. — 170 с.
2. Барановський О. Визначення показників економічної безпеки / О. Барановський // Економіка. Фінанси. Право. — 1999. — № 8. — С. 14–16.

3. Ковальов Д. Економiчна безпека пiдприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економiка України. — 1998. — № 10. — С. 48–52.
4. Плетникова И. П. Определение уровня и планирование ЭБП / И. П. Плетникова // Вiсн. технол. ун-ту Подiлля. — 2000. — № 4, ч. 2. — С. 100–108.
5. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. — СПб, 1999. — 138 с.

REFERENCES

1. Aref'eva O. A. Kuzenko T. B. (2005), Planning for companies' economic security, European Univ Publishing House, Kyiv, 170 p.
2. Baranowski A. (1999), Definition of indicators of economic security, Economy. Finance. Right, vol. 8, pp. 14–16.
3. Kovalev D. Sukhorukova, T. (1998), Economic Security of a Company, Economy of Ukraine, vol. 10, pp. 48–52.
4. Pletnikova I. P. (2000), Determining the level of planning and JEB, News of Podillya Tehnological University, vol. 4, pp. 100–108.
5. Shlikov V. V. (1999), "Complex provision of economic security", St. Petersburg, Russia.

METHODOLOGICAL PRINCIPLES TO ASSESS ORGANIZATIONAL SUPPORT MANAGEMENT OF ENGINEERING COMPANY'S ECONOMIC SECURITY

O. V. Khalina

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pidholosko St., Lviv, 79020, Ukraine
ds-23ryt@yandex.ua*

The priority to guarantee economic security of each company as a key condition of its existence and effective implementation of business has been proved in the article. A definition of organizational support management of a company's economic security as a specific set of structural and dynamic (process) organizational relationships within and outside the enterprise has been grounded. Methodological principles to assess organizational support have been worked out and approbated in terms of engineering companies activity.

Keywords: *economic security, organizational support, engineering enterprise*

Стаття надійшла до редакції 17.12.2014.

Received 17.12.2014.